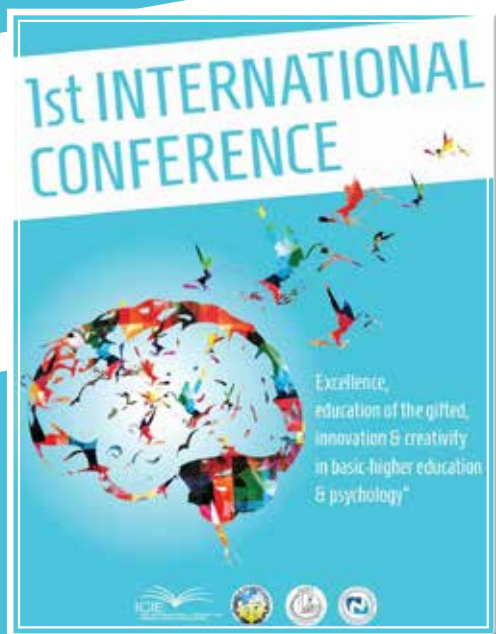

ZBORNIK RADOVA CONFERENCE PROCEEDINGS

**DAROVITOST, EDUKACIJA DAROVITIH,
INOVACIJE I KREATIVNOST U
OBRAZOVANJU I PSIHOLOGIJI**
**EXCELLENCE, EDUCATION OF THE GIFTED,
INNOVATION AND CREATIVITY
IN EDUCATION AND PSYCHOLOGY**

ZBORNİK RADOVA
CONFERENCE PROCEEDINGS

Organizatori:

**Međunarodni centar za inovacije u obrazovanju, Ulm, Njemačka
Uduženje Zajedno u Evropu, Banja Luka, BiH
Visoka škola strukovnih studija M. Palov, Vršac, Srbija
Nezavisni Univerzitet Banja Luka**

Izdavači:

**GRAFID D.O.O.
UDRUŽENJE ZAJEDNO U EVROPU
BANJALUKA**

Za izdavače:

**Branislav Ivanković
dr Ljiljana Krneta**

Urednik

dr Dragoljub Krneta

Recenzenti:

**Akademik prof. dr Grozdanka Gojkov, Srpska akademija obrazovanja
Prof. dr Dragoljub Krneta, Filozofski fakultet, Univerzitet Istočno
Sarajevo**

**Prof. dr Ljupče Kevereski, Pedgaški fakultet, Univerzitet Sv.Kliment
Ohridski**

**Prof. dr Darko Lončarić, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Doc. dr Jelena Prtljaga, Visoka škola strukovnih studija Mihailo Palov,
Vršac**

**Doc. dr Ljiljana Krneta, Fakultet političkih nauka, Univerzitet Banja
Luka**

**International Centre of Innovation and Education, Ulm, Njemačka
Association Together to Europe, Banja Luka, BiH
Presschool Teacher Training College M. Palov, Vršac, Srbija
and Independent University of Banja Luka, BiH**

ZBORNIK RADOVA

CONFERENCE PROCEEDINGS

1. MEĐUNARODNA KONFERENCIJA

DAROVITOST, EDUKACIJA DAROVITIH, INOVACIJE I KREATIVNOST U OBRAZOVANJU I PSIHOLOGIJI

1 st INTERNATIONAL CONFERENCE

EXCELLENCE, EDUCATION OF THE GIFTED, INNOVATION AND CREATIVITY IN EDUCATION AND PSYCHOLOGY

BANJA LUKA, 2019.

S a d r Ź a j

Uvodne napomene	7
<i>Svetlana Kurteš</i> POZDRAVNO OBRAĆANJE UCESNICIMA KONFERENCIJE U BANJOJ LUCI.....	9
<i>Grozdana Gojkov</i> KOGNITIVNI STIL KAO OSNOVA PERSONALIZACIJE I MENTORSKOG RADA SA DAROVITIMA.....	11
<i>Dragoljub Krneta</i> DAROVITI U KONTEKSTU PROMJENA U DRUŠTVU I OBRAZOVANJU	66
<i>Благоје Немић</i> ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИ ПРОГРАМИ У ФУНКЦИЈИ ПРЕПОЗНАВАЊА И ТРЕТМАНА ДАРОВИТЕ ДЕЦЕ ОСНОВНОШКОЛСКОГ УЗРАСТА	77
<i>Ljiljana Krneta</i> PARADIGME SAVREMENOG OBRAZOVANJA - KREATIVNOST, DAROVITOST, KOMUNIKACIJA - ISTRAŽIVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	100
<i>Slavica Maksić</i> DOPRINOS ISTRAŽIVANJA OBRAZOVANJU DAROVITIH UČENIKA	113
<i>Snežana Mirkov</i> PODSTICANJE RAZVOJA KOMPETENCIJA UČENIKA ZA SAMOREGULACIJU U PROCESU UČENJA	121
<i>Ljupčo Kevereski</i> DRUŠTVENE, INSTITUCIONALNE I PERSONALNE DETERMINANTE "KREATIVNE DESTRUKCIJE" LIČNOSTI.....	130
<i>Igor R. Vujović</i> <i>Đorđe M. Petronić</i> UTJELOVLJENA KOGNICIJA- OKOLINA JE DIO KOGNITIVNOG SISTEMA	141
<i>Đorđe M. Petronić</i> <i>Igor R. Vujović</i> DISTRIBUCIJA KOGNITIVNOG OPTEREĆENJA NA OKOLINU.....	149

<i>Sevim Mustafa</i> <i>Naim Fanaĵ,</i> <i>Buniamin Memedi</i>	SOCIAL AND EMOTIONAL ISSUES IN THE DEVELOPMENT OF GIFTED CHILDREN	158
<i>Tomislav Suhecki,</i>	THE ART OF PEDAGOGY – PEDAGOGY OF ART	166
<i>Lorena Grdinić</i> <i>Darko Lončarić</i>	SOCIJALNO-INTERPERSONALNA KREATIVNOST I FAZE MORALNOG RASUĐIVANJA UČENIKA	175
<i>Vesna Rak</i>	ULOGA OSNOVNE ŠKOLE U UNAPRJEĐIVANJU KVALITETE PSIHOSOCIJALNOG OKRUŽENJA I POTPORE DAROVITIM UČENICIMA	186
<i>Ljiljana Gomerčić</i>	ZAKONSKO-PRAVNA REGULATIVA OBRAZOVANJA DAROVITE DJECE U REPUBLICI SLOVENIJI I REPUBLICI HRVATSKOJ	189
<i>Gabrijela Bundalo</i>	JA U ŠKOLI.....	197
<i>Suzana Strelec</i>	CLUB PROGRAMME FOR TALENTED CHILDREN	205
<i>Ksenija R. Benaković</i>	DAROVITA DJECA	211
<i>Ksenija Benaković</i>	UDRUGA VJETAR U LEĐA	218
<i>Dušan Urošević</i>	IMPLEMENTATION OF FOLKLORE CITATES AND ARCHAIC ELEMENTS IN "METOHIJSKE SKICE" MIROSLAV STATKIC	220
<i>Jovana Kurbalija</i>	MLADI STVARAOCI.....	221
<i>Helena Murgelj,</i>	TUDI PODALJŠANO BIVANJE JE POUČNO.....	224

Uvodne napomene

U Banjoj Luci, je od 25 do 27. oktobra, 2018. godine održana Prva međunarodna konferencija „Darovitost, edukacija darovitih, inovacije i kreativnost u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju i psihologiji“ sa ciljem, da se ukaže na značaj savremenih trendova u nauci i struci, u području darovitosti, kreativnosti i inovacija u obrazovanju. Organizator i kreator prve Međunarodne konferencije u Banjoj Luci, je Udruženje „Zajedno u Evropu“, Banja Luka u saradnji sa Međunarodnim centrom za inovacije u obrazovanju iz Ulma Njemačka, Visokom školom strukovnih studija „Mihailo Palov“ iz Vršca i Nezavisnim Univerzitetom Banja Luka.

Otvaranje prve Međunarodne konferencije u Banjoj Luci (2018), u Banskom dvoru, pripalo je *prof. dr Taisiru Subhy Yaminu, sa Univerziteta Paris Descartes* iz Pariza, koji je ukazao na svu složenost fenomena darovitosti, njegov značaj i trendove u razvoju talenata i obrazovanju. Povezujući međunarodno iskustvo i umrežavanje stručnjaka u ovom području, istakao je značaj ulaganja u darovite i talentovane, edukaciju nastavnog kadra, mobilizaciju znanja, stvaranje systemske podrške talentovanim, ali i izbjegavanje kulturološke dominacije, stvaranjem vlastitih programa i podrške od lokalnog, nacionalnog i šireg međunarodnog nivoa.

Prof. dr Taisir Subhy Yamin, je generalni direktor Međunarodnog centra za inovacije u Ulmu, Njemačka i ima status prof. istraživača na Univerzitetu Paris Descartes u Parizu, Francuska. U Banjoj Luci je od 23 do 25.10.2018. održao Trening EPoC-Testa potencijalne kreativnosti u cilju osposobljavanja učitelja, stručnih saradnika i univerzitetskih profesora.

Radovi su objavljeni onako kako su ih autori dostavili u e-formi, bez uredničkih intervencija. Stavovi izneseni u radovima odražavaju lične poglede autora.

Organizatori

Slavica Maksić¹⁹
Institut za pedagoška istraživanja,
Beograd, Srbija
smaksic@ipi.ac.rs

DOPRINOS ISTRAŽIVANJA OBRAZOVANJU DAROVITIH UČENIKA²⁰

Apstrakt. Rad sadrži pregled istraživanja o darovitim učenicima koja su realizovana u okviru nacionalnih naučno-istraživačkih projekata u Srbiji, sa pretpostavkom da njihovi rezultati mogu biti od koristi i za druge obrazovne sisteme u regionu, zbog sličnosti koje postoje među zemljama Balkana. Analiziraju se ispitivanja učenika, njihovih roditelja i nastavnika o psihosocijalnim karakteristikama darovitih, implicitnim teorijama darovitosti i stavovima prema obrazovnoj podršci za darovite učenike. Diskutuju se implikacije koje istraživački nalazi imaju za dizajniranje adekvatne obrazovne podrške za darovite učenike i razvoj darovitosti i talenata učenika u školi. U zaključku se obrazovanje darovitih učenika dovodi u vezu sa aktuelnim društvenim kontekstom u zemljama regiona, odlivom mozgova i kapacitetima lokalnih privreda da uposle darovite kadrove i angažuju njihove kreativne kapacitete.

Ključne reči: darovitost, psihosocijalne karakteristike, implicitne teorije darovitosti, samoopažanje, obrazovanje darovitih.

CONTRIBUTION OF RESEARCH STUDIES TO GIFTED EDUCATION

Abstract. The paper contains a review of research studies about gifted students conducted as national scientific-research projects in Serbia, with the expectation that their results can also be useful for educational systems in the region, due to similarities among Balkan countries. Results of studies related to students', parents' and teachers' opinions about psychosocial characteristics of the gifted, their implicit theories of giftedness, and their attitudes toward gifted education were analyzed. Implications of the research findings for designing appropriate educational settings for the gifted and development of students' giftedness and talents at school are discussed. In the conclusion, gifted education is related to the current social context in the region, brain-drain process, and capacity of local economies to accept gifted professionals and engage their creative capacities.

¹⁹ smaksic@ipi.ac.rs

²⁰ *Napomena:* Članak predstavlja rezultat rada na projektima „Unapređivanje kvaliteta i dostupnosti obrazovanja u procesima modernizacije Srbije“ (br. 47008) i „Od podsticanja inicijative, saradnje i kreativnosti u obrazovanju do novih uloga i identiteta u društvu“ (179034), čiju realizaciju finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (2011-2019).

Keywords: giftedness, psychosocial characteristics, implicit theories of giftedness, self-perception, gifted education.

Uvod

Uverenje da su daroviti pojedinci najznačajniji resurssavremenog društva pokreće brojna istraživanja čiji je cilj utvrđivanje i obezbeđivanje uslova za ispoljavanje i razvoj darovitosti talenata (Maksić, 2003). Naučne teorije se, u tumačenju darovitosti na mlađim uzrastima koncentrišu na visoke intelektualne sposobnosti i akademsko postignuće, ukazujući na značaj self-koncepta, kreativnosti i motivacije, ali nisu u mogućnosti da daju pouzdane procene o manifestovanoj darovitosti niti prognoze o njenom razvoju (Maksić, 2015a). Darovita deca i mladi opazuju se kao različiti od ostalih, s tim što nije jasno kolike su te razlike. Iako postoji opšta saglasnost oko toga da razvoj sposobnosti, talenata i kreativnosti zahteva podršku, nema saglasnosti oko toga koja podrška je najbolja. Obrazovna podrška za darovite učenike, čiji se efekti preispituju od kada se javlja, obuhvata: izdvajanje posebne škole i odeljenja, ubrzavanje školovanja i razne vrste obogaćivanja koje se nude uz ili umesto redovnih školskih aktivnosti (Maksić, 1996).

Ovaj rad sadrži pregled istraživanja o darovitim učenicima koja su realizovana u okviru nacionalnih naučno-istraživačkih projekata u Srbiji, u periodu od tri decenije (1988-2018). Odluka da se napravi pregled istraživanja, koje je izvela autorka teksta, zasnovana je na uverenju da pedagoške implikacije njihovih nalaza mogu biti od koristi i za druge obrazovne sisteme u regionu, zbog sličnosti koje postoje među zemljama Balkana. Radi se o sličnostima koje uključuju zajedničku istoriju, socijalističko nasleđe i tranzicione teškoće, ekonomske mogućnosti, pa i projekcije društvenog razvoja. Obuhvaćena su ispitivanja u kojima je traženo za odgovorima na pitanja: ko su darovita deca i mladi i po čemu se oni razlikuju od ostalih; šta je darovitost, iz čega se sastoji i na koji način se manifestuje; šta je primerena obrazovna podrška za darovite učenike koja odgovara na njihove potrebe i podržava njihov razvoj.

Istraživanja čiji rezultati se analiziraju odnose se na sledeće teme: psihosocijalne karakteristike darovitih adolescenata; način provođenja slobodnog vremena; implicitne teorije darovitosti, samopercepciju darovitosti i percepciju darovitosti od strane drugih; stavove prema ciljevima obrazovanja darovitih učenika i stavove prema pružanju posebne obrazovne podrške za darovite učenike u okviru formalnog obrazovanja. U ispitivanjima koja se diskutuju učestvovali su kao ispitanici intelektualno i akademski daroviti i nedaroviti učenici opštih i stručnih srednjih škola sa redovnim i posebnim nastavnim programima za talentovane učenike, nastavnici koji su radili u tim školama i roditelji učenika. Od instrumenata su

korišćeni upitnici, skale i testovi koji su omogućili prikupljanje kvalitativnih i kvantitativnih podataka. Zainteresovani čitalac može pronaći detaljnija objašnjenja u originalnim studijama koje su publikovane.

Darovita deca i mladi

Pregled rezultata ispitivanja o psihosocijalnim karakteristikama ukazao je da se daroviti i ostali adolescenti nisu razlikovali značajno u pogledu socijalnosti, ni kvaliteta niti zadovoljstva odnosima sa svojim drugovima, roditeljima i nastavnicima (Maksić, 1993; 2004). Značajne razlike su se pojavile kod sociometrijskog statusa, gde su daroviti bili u prednosti u odnosu na ostale adolescente i to, pre svega, u odeljenjima i školama sa redovnim programom. S druge strane, daroviti adolescenti nailazili su na slabije razumevanje kod svojih roditelja nego njihovi prosečni vršnjaci, ocenjujući nepovoljnije svoje odnose sa ocem i to, opet, više u školama sa posebnim programima za talentovane. Utvrđeno je da ima više sličnosti nego razlika između darovitih i prosečnih adolescenata i zaključeno da darovite adolescente ne odlikuje specifičan sklop psihosocijalnih karakteristika različit od onog koji je svojstven prosečnim adolescentima. Podaci, takođe, ne daje osnova da se govori o specifičnom sklopu psihosocijalnih karakteristika darovitih učenika koji pohađaju škole i odeljenja sa posebnim programima za talentovane.

Uzrast se pojavljuje kao najvažnija karakteristika darovitih i prosečnih adolescenata koja je povezana sa njihovim socijalnim ponašanjem. Izuzetak je zadovoljstvo adolescenata odnosima sa drugovima koje zavisi od uzrasta i njihove darovitosti tako da su stariji daroviti adolescenti manje zadovoljni odnosima sa drugovima od mlađih adolescenata. Zanimljivo je da su sve ostale značajne razlike u kvalitetu i zadovoljstvu interpersonalnim odnosima sa okolinom posledica uticaja uzrasta, dok je uticaj darovitosti neznačajan. Dakle, stariji adolescenti imaju lošije odnose sa drugovima, roditeljima i nastavnicima i manje su zadovoljni odnosima sa roditeljima od mlađih. I stepen zadovoljstva odnosima sa roditeljima može se u potpunosti objasniti uzrastom adolescenata, a jedine razlike koje preostaju između darovitih i prosečnih adolescenata su one u sociometrijskom statusu, gde daroviti adolescenti ostaju superiorni.

Analiza slobodnog vremena upotpunjuje sliku o malim razlikama između darovitih i ostalih adolescenata u pogledu načina provođenja i sadržaja aktivnosti kojima se posvećuju kada su sa drugovima. Razlike se sastoje u češćem angažovanju darovitih adolescenata na aktivnostima koje podržavaju njihove talente, sposobnosti i interesovanja (Maksić, 1997). U celini, darovita deca i mladi razlikuju se od svojih vršnjaka u pogledu odnosa sa okruženjem, ali te razlike ne govore o njihovoj socijalnoj i emocionalnoj

inferiornosti niti superiornosti. Sposobnosti snalaženja u socijalnim odnosima mogu, ali ne moraju da budu svojstvo darovitog pojedinca. Razlike između darovitih i ostalih adolescenata su u velikoj meri razvojne prirode, a one koje su povezane sa darovitostošću traže intervencije na izgrađivanju boljih odnosa sa drugovima. Možda kroz aktivnosti u kojima bi različiti tipovi ili aspekti darovitosti podržali ostvarivanje zajedničkih ciljeva u druženju u okviru njihovog slobodnog vremena.

Implicitne teorije darovitosti

Ispitivanje implicitnih uverenja i teorija o darovitosti koje imaju i razvijaju srednjoškolski i njihovi nastavnici i roditelji otkrilo je da su sve tri grupe definisale darovitost pomoću sposobnosti, učenja, postignuća, motivacije i kreativnosti (Maksić, 1998). Nastavnici su davali složenije i najdetaljnije definicije darovitosti od roditelja, a roditelji od svoje dece. Nalazi su očekivani, s obzirom na ulogu nastavnika u školi i obavezu da u procesu učenja podrže kapacitete učenika. Kod učenika dominira određenje darovitosti kao sposobnosti, kod roditelja kombinacija sposobnosti i postignuća, a kod nastavnika kombinacija sposobnosti, postignuća i kreativnosti. Procenjeno je da adolescenti znaju šta je darovitost koju određuju saglasno naučnim teorijama, stavljajući naglasak na sposobnosti i postignuće. Učenici koji ne vide sebe kao darovite žalili su se na nedostatak kriterijuma i to da još nisu imali prilike da se iskažu; da nemaju potrebne osobine, sposobnosti, rezultate, podršku sredine, motivaciju ili da ne uče koliko je potrebno.

Podaci o opažanju darovitosti govore o značaju drugih za identifikovanje darovitosti i talenata učenika. Više od polovine učenika vidi sebe kao darovite, a većina roditelja vidi svoje dete kao darovito. Naprovit, nastavnici su u većini slučajeva uvereni da je manji broj učenika darovit. Upoređivanje samopažanja srednjoškolskih učenika koji su pohađali škole i odeljenja sa redovnim programom i škole i odeljenja sa posebnim programima za talentovane ukazalo je da se učenici nisu razlikovali u procenivanju svoje darovitosti, ali su oni iz specijalizovanih škola češće procenjivali da ih drugi vide kao darovite. Daroviti adolescenti potvrđuju o svojoj darovitosti dobijaju od svog okruženja, najviše drugova i nastavnika, dok su procene roditelja neselektivne. Ove procene su izuzetno važne za razvoj self-koncepta, a različiti aspekti slike koju o sebi razvijaju daroviti pojedinci podržavaju njihovo postignuće već u osnovnoj školi (Vesić, Tenjović i Maksić, 2017).

Vrlo precizna zapažanja o razvojnim promenama i nejasnim kriterijumima manifestacija darovitosti govore o složenosti situacije u kojoj se nalaze mladi u srednjoj školi i traži intervencije okruženja u smislu

prepoznavanja i pružanja podrške razvoju njihovih sposobnosti, interesovanja i talenata (Maksić, 2018). Dve bitne odrednice darovitosti na konceptualnom i manifestnom nivou su sposobnosti i postignuće, što praktično znači da se neki drugi talenti mogu javiti kasnije i da ne moraju biti vezani za školske predmete. Izgleda da su ovoga svesni svi akteri vaspitno-obrazovnog procesa koji se odvija u školi. Percepcija sopstvenih sposobnosti i postignuća je značajna komponenta darovitog potencijala od ranog detinjstva u kojoj je kritična uloga relevantnih drugih. Zbog ovoga je potreban rad sa odraslima iz detetovog okruženja, pre svega roditeljima i nastavnicima, radi boljeg međusobnog razumevanja i jačanja saradnje među njima na dobrobit deteta.

Obrazovanje darovitih učenika

Na osnovu prikupljenih podataka u istraživanju, ciljevi obrazovanja za sve učenike grupisani su u dve orijentacije koje su nazvane stvaralačka i radna orijentacija (Maksić, 1998; 2012). Stvaralačka orijentacija je okupila kreativnost, samostalnost mišljenja, sposobnost odlučivanja, nezavisnost i kognitivnu fleksibilnost, dok su radnu orijentaciju činili marljivost, odgovornost, urednost, tolerantnost i sposobnost izbegavanja sukoba. Zanimljivo je da su dva preostala cilja – zadovoljstvo i ambicioznost ušla u stvaralačku orijentaciju kod darovitih učenika, a u radnu orijentaciju kod ostalih učenika. Utvrđeno je da se od darovitih učenika očekuje da više uče i ostvaruju, pre svega, ciljeve iz domena stvaralačke orijentacije i to tako da im učenje predstavlja zadovoljstvo i podstiče njihovu ambicioznost. U isto vreme, roditelji i nastavnici procenjuju značajno češće od učenika da daroviti učenici treba da dostignu i ciljeve iz grupe koja čini radnu orijentaciju. Može se pretpostaviti da bi darovite učenike trebalo dodatno informisati o potrebi da se u školi uče marljivosti, odgovornosti, tolerantnosti.

Ispitivanje stavova prema obezbeđivanju posebne obrazovne podrške za darovite učenike ukazuje da su srednjoškolci i njihovi nastavnici i roditelji prihvatili specifične obrazovne potrebe darovitih i davali prednost, u izvesnoj meri, posebnoj obrazovnoj podršci za darovite. Podrška posebnoj obrazovnoj ponudi za darovite učenike obuhvata, najpre, direktnu podršku, koja je zasnovana na doprinosima i pozitivnim efektima izdvajanja, ubrzavanja i obogaćivanja. Uočeno je da je za podsticanje darovitosti potrebna i indirektna podrška koja predstavlja odbacivanje nepovoljnih efekata izdvajanja darovitih učenika po njihov lični razvoj. Zaključeno je da su rezultati ovih ispitivanja saglasni sa rezultatima ranijih ispitivanja koji su opisani kao ambivalentan odnos prema obrazovanju darovitih učenika, jer se posebna podrška prihvata u principu, a pruža otpor određenim vrstama podrške (kao što je izdvajanje u posebne škole).

Nalazi diskutovanih istraživanja mogu se primeniti u školskoj praksi na različitim nivoima: od izbora učenika (sposobnosti, motivacija, interesovanja), preko određivanja ciljeva učenja (kreativnost, zadovoljstvo, ambicije) do izbora mere podrške (svrha i prihvatanje). U školi su poželjni akademski daroviti učenici koji više znaju, brže uče i postižu više ocene, ali se prepoznaje postojanje darovitih podbacača, koji ne postižu očekivani visoki školski uspeh. S druge strane, u životu se traže kreativne osobe i kreativna dela koje odlikuju divergentno mišljenje, selektivno uviđanje, davanjem celovitog, novog i upotrebljivog rešenje problema (Maksić, 2006). U celini, podrška za darovito dete je ona koja omogućava zadovoljavanje potreba i podsticanje razvoja čije su glavne poruke da znanje nije završeno, treba da se kritički proverava i može mu se doprineti, izgrađivanju vere u sebe, samostalnosti, kao i etičkog odnosa prema drugima (Maksić i Janjetović, 2008).

Zaključak

Nastavnici, učenici i njihovi roditelji prepoznaju razvoj kreativnosti kao glavni cilj obrazovanja za darovite. Spremnost da se podrži izdvajanje darovitih učenika u obrazovne svrhe uprkos rizicima je tema koja treba da se razmatra prilikom odlučivanja o tome kakvu podršku pružiti određenom učeniku (Maksić, 2012; 2013). Neophodno je da sve uključene strane razmene potrebne informacije i pregovaranjem dođu do dogovora o vrsti podrške. Na ovakvu opreznost navode skromni rezultati primene individualnih obrazovnih programa koji su prisutni u školama u Srbiji već nekoliko godina. Radi se o pokušaju pružanja najveće moguće podrške darovitim učenicima u okviru obrazovnog sistema koja se kreira prema njihovim sposobnostima, talentima, znanjima i interesovanjima. Isustva iz školske prakse govore o tome da je potrebno da se stvori šire podržavajuće okruženje u kojem bi individualizovani programi bili uspešnije realizovani.

Zaključak o korišćenju rezultata istraživanja o darovitim učenicima za unapređenje njihovog obrazovanja u zemlji i okruženju ne može biti donet bez osvrtnja na aktuelne društvene okolnosti. Istraživanja su korisna, ali nisu sama sebi svrha. Stereotipije o darovitima su i dalje prisutne, dok je odnos prema posebnoj obrazovnoj podršci za darovite učenike ambivalentan na nivou javnog mnjenja. Potrebno je da obrazovanje za darovite čiji je glavni cilj podsticanje kreativnosti i samo postane kreativnije (Maksić, 2015b). Istraživanja ukazuju da obrazovno okruženje može podržati ispoljavanje i razvoj interesovanja, talenata i kreativnosti učenika ukoliko je raznovrsno i fleksibilno na nivou ciljeva obrazovanja, nastavnih sadržaja i metoda rada. Unapređivanje obrazovanja u celini pretpostavlja brojne promene, od kontinuiranog stvaranja podržavajućeg zakonskog okruženja i

kontinuirane obuke nastavnika do prevrednovanja talenata i kreativnosti i planiranja buduće društvenog razvoja.

Danas je talenat lični kapital kojim pojedinac upravlja, u koji investira i od kojeg očekuje profit. Ovo utiče na izbore toga šta će, dokle i gde učiti, kada i koje diplome sticati, i kako birati radno mesto (u zemlji/ inostranstvu, male/ velike kompanije, dobro plaćen/ siguran posao). Čemu obrazovna podrška za darovite, kada znamo da neće svi postati kreativni i imamo u vidu aktuelni društveni kontekst u regionu? Odliv mozgova je globalni proces, a Balkan je prostor sa kojeg odlaze. Kapaciteti lokalnih privreda da uposle i angažuju darovite kadrove su mali, a na sceni su neki drugi “talenti” koji ostvaruju uspeh u društvu. Razlozi za pružanje podrške darovitim su: jer će možda ostati, da bi imali razloga da ostanu, da bi želeli da se vrate, da pomažu otuda gde su otišli. Kako to ostvariti je proces neprekidnog traženja i preispitivanja koji pretpostavlja da se do odgovora može doći, da treba da se otkrije, tako što se isprobava, veruje u ono što radi, i menja ono što ne daje rezultate. Može se postaviti pitanje o tome da li društvo kroz obrazovne institucije potvrđuje svoj interes za talente i njihovo iskorišćavanje.

Korišćena literature

- Maksić, S. (1993). *Kako prepoznati darovitog učenika*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Maksić, S. (1996). Oblici vaspitno-obrazovnog rada sa darovitim učenicima. *Zbornik Instituta zapedaško istraživanja*, 28,279-294.
- Maksić, S. (1997). Slobodno vreme u funkciji razvoja talenta. U M. Mišković (ur.), *Kultura slobodnog vremena dece i omladine* (str. 55-70). Šabac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Maksić, S. (1998). *Darovito dete u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Maksić, S. (2003). Daroviti kao bitan nacionalni resurs. U Lj. Bačević i dr. (ur.), *Promene vrednosti i tranzicija u Srbiji: pogled u budućnost* (str. 189-194). Beograd: Fridrich Ebert Stiftung i Institut društvenih nauka.
- Maksić, S. (2004). Socijalno ponašanje darovitih učenika. U S. Krnjajić (ur.), *Socijalno ponašanje učenika* (str. 151-170). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Maksić, S. (2006). *Podsticanje kreativnosti u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Maksić, S., Janjetović, D. (2008). Izuzetnost i jednakost u obrazovanju: neke etičke dileme. U R. Petrović (ur.), *Regionalni naučni skup Etička dimenzija obrazovanja, Zbornik radova* (str. 96-104). Jagodina: Pedagoški fakultet.
- Maksić, S. (2012). Pristup stvaralačkom radu, inicijativi i saradnji kod darovitih učenika. U J. Šefer i J. Radišić (ur.), *Stvaralaštvo, inicijativa i*

saradnja –Implikacije za obrazovnu praksu, II deo (365-388). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

- Maksić, S. (2013). Darovita deca u inkluzivnom konceptu obrazovanja. U S. Gašić-Pavišić (ur.), *Ostvarivanje inkluzije u predškolskoj ustanovi i osnovnoj školi: tematski zbornik radova* (str. 7-24). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja; Sremska Mitrovica: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare.
- Maksić S. (2015a). Darovitost, talenti i kreativnost: od merenja do implicitnih teorija. U N. Milićević, I. Ristić, V. Nešić i S. Vidanović (ur.), *O kreativnosti i umetnosti – savremena psihološka istraživanja, Tematski zbornik radova* (11-27). Niš: Izdavački centar Filozofskog fakulteta u Nišu.
- Maksić S. (2015b). How to make gifted education creative. *International Journal for Talent Development and Creativity*.3(2), 227-232.
- Vesić, D., Tenjović, L., Maksić, S. (2017). Prediktori najvišeg postignuća u TIMSS 2015 istraživanju: rezultati logit modeliranja na uzorku iz Srbije. U N. Vulović i A. Mihajlović (ur.), *Metodički aspekti nastave matematike: zbornik radova, Četvrta međunarodna konferencija MATM2017, 2-3. Novembar 2017* (str. 22-23). Jagodina: Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu.
- Maksić, S. (2018). Podrška interesovanjima učenika u školi. U I. Đerić i S. Maksić (ur.), *Istraživanja u školi* (135-155). Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

**DAROVITOST, EDUKACIJA DAROVITIH,
INOVACIJE I KREATIVNOST U OBRAZOVANJU I PSIHOLOGIJI**

**EXCELLENCE, EDUCATION OF THE GIFTED, INNOVATION AND
CREATIVITY IN EDUCATION AND PSYCHOLOGY**

Izdavači:
GRAFID D.O.O.
UDRUŽENJE ZAJEDNO U EVROPU
BANJALUKA

Za izdavača:
Branislav Ivanković
dr Ljiljana Krneta

Štampa:
GRAFID D.O.O.
BANJA LUKA

Za štampariju:
Branislav Ivanković

Tiraž:
300

Prvo izdanje

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

37.015.3-056.45(082)
159.928:37.036(082)

МЕЂУНАРОДНА конференција "Даровитост, едукација даровитих,
иновације и креативност у образовању и психологији" (1 ; Бања Лука ;
2018)

Zbornik radova / 1. Međunarodna konferencija "Darovitost, edukacija darovitih, inovacije i kreativnost u obrazovanju i psihologiji", [25-27.10.2018. Banja Luka, Bosna i Hercegovina] = Journal of works / 1. international conference "Excellence, education of the gifted, innovation and creativity in education and psychology" ; [organizatori Međunarodni centar za inovacije u obrazovanju, Ulm, Njemačka ... [et al.]] ; [urednik Dragoljub Krneta]. - 1. izd. - Banja Luka : Grafid : Udruženje zajedno u Evropu, 2019 (Banja Luka : Grafid). - 237 стр. : илустр. ; 23 cm

Радови на срп. и енгл. језику. - Лат. и ћир. - Тираж 300. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз радове. - Summaries.

ISBN 978-99976-39-87-5

COBISS.RS-ID 8613400

